

سوشناسه	: نجفی ابرندآبادی، علی حسین، ۱۳۲۸.
عنوان و نام‌پدیدآور	: تازه‌های علوم جنایی، علی حسین نجفی ابرندآبادی
مشخصات نشر	: تهران، میزان، ۱۳۸۸.
مشخصات ظاهری	: ۱۳۱۲ ص.
فروست	: نشر میزان ۳۶۸
شابک	: 978-964-511-167-8
وضعیت فهرست‌نویسی	: فیبا
یادداشت	: کتابنامه
موضوع	: جرم‌شناسی — مقاله‌ها و خطابه‌ها
رده‌بندی کنگره	: HV۶۰۲۸/۳ت۲ ۱۳۸۸
رده‌بندی دیوینی	: ۳۶۲
شماره کتابشناسی ملی	: ۱۶۳۶۲۶۷

(بند شماره بیست و نه از ضمیمه)

تازه‌های علوم جنایی (مجموعه مقاله‌ها)
 زیر نظر: دکتر علی حسین نجفی ابرندآبادی
 مدیر اجرایی: امیر حسین نیازپور
 ویراستار ادبی-فنی: مهرداد رایجیان اصلی - علی شایان
 طرح جلد: مهرتوش رایجیان اصلی
 حرف‌نگاری: فرزانه قریشی
 نمونه خوانی و صفحه‌آرایی: علی شایان
 چاپ نخست: بهار ۱۳۸۸
 شمار: ۲۰۰۰ نسخه
 قیمت: ۲۷۰۰۰ تومان
 شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۵۱۱-۱۶۷-۸

فروشگاه مرکزی: خ انقلاب، روبروی درب اصلی دانشگاه تهران، ابتدای خ فخر رازی، پلاک ۸۳، تلفن ۶۴۴۶۷۷۷۰

واحد پخش و فروش: خیابان سمیه، بین مفتح و فرصت، پلاک ۱۴، تلفن ۸۸۳۴۹۵۲۹-۳۰

دفتر مرکزی: خیابان ایرانشهر، جنب مسجد جلیلی، بن‌بست قره‌گزلو، پلاک ۱، واحد ۶، تلفن ۸۸۳۰۶۲۰۲

نشست بیست و سوم^۱

۱۵ آبان ۱۳۸۴ - ساعت ۱۶/۳۰ تا ۱۸/۳۰

دانشکده حقوق دانشگاه شهید بهشتی

مدل شناسی سیاست جنایی اسلام

رحیم نوبهار

پژوهشگر حوزوی و عضو هیأت علمی دانشکده حقوق دانشگاه شهید بهشتی

مقدمه: مروری بر مدل های سیاست جنایی

۱- ویژگی های کلی مدل سیاست جنایی از نوع اقتدارگرای فراگیر

۱-۱- از نظر هدف

۱-۲- از نظر ساختار

۱-۳- فرمول مدل

۲- گرایش های مدل

۲-۱- رویه عملی: تعمیم منطق سرکوب کیفری به طرق گوناگون

۲-۲- توسعه مفهوم جرم و مجرمیت با به کارگیری روش های حقوقی

۲-۳- بی اعتنایی به اصل تفکیک قوا

۲-۴- برتری قوه مجریه بر نهادهای تقنینی و قضایی

۲-۵- حذف جامعه مدنی یا فروکاستن نقش آن به سرکوب گری

۳- مستندات سازگاری آموزه های اسلامی با مدل دولت اقتدارگرای فراگیر

۳-۱- فراقانونی بودن رهبر فره مند در دولت اسلامی

۳-۲- عدم امکان تفکیک قوا و سلطه رهبر فره مند بر نهادهای قضایی در مدل اسلامی دولت

۳-۳- جایگاه ضعیف "جامعه مدنی" در دیدگاه اسلامی

۳-۴- فقدان اصل قانونی بودن جرایم و مجازات ها در اسلام

۳-۵- عدم تفکیک "بزه" از "انحراف"

۴- نقد مستندات اعتقاد به سازگاری اسلام با مدل اقتدارگرای فراگیر

^۱ این نشست با حضور استادان محترم جناب آقایان دکتر اردبیلی، دکتر شاملو، دکتر علوی، دکتر غلامی، دکتر مؤذن زادگان، دکتر نجفی ابرندآبادی و دکتر نوربها برگزار شد.

- ۴-۱- عدم انحصار دولت اسلامی به مدل رهبر فره مند و فراقانونی
- ۴-۲- امکان تفکیک قوا بویژه اصل استقلال دادرس در دیدگاه اسلامی
- ۴-۳- امکان وجود جامعه ی مدنی با توجه به اصل امر به معروف و نهی از منکر
- ۴-۴- اعتبار اصل قانونی بودن جرم در دیدگاه اسلامی
- ۴-۵- سازگاری نهاد تعزیرات با تفکیک "جرم" از "کژروی"

نتیجه گیری

چکیده:

در این باره که سیاست جنایی اسلام دارای چه جهت گیری های کلی ست و آیا آموزه های موجود در فقه کیفری را می توان دربردارنده رکن های یک سیاست جنایی به معنای دقیق کلمه دانست یا خیر، دیدگاههای گونه گونی مطرح شده است. استاد دلماس مارتی- صاحب نظر نامدار سیاست جنایی- نیز در کتاب "نظام های بزرگ سیاست جنایی" با الهام از مدل های رایج در زبان شناسی مدرن، گونه های موجود سیاست جنایی را تقسیم بندی کرده و به لحاظ روش شناسی فصل جدیدی را در مطالعات مربوط به سیاست جنایی گشوده است. بی گمان، ابداع این شیوه به سیاست جنایی و دیگر علوم جنایی وابسته به آن، غنای ویژه ای خواهد بخشید. در این اثر ارزشمند، انواع سیاست جنایی، با توجه به رویکردهای مختلفی که نسبت به سه ارزش آزادی، برابری و قدرت وجود دارد، تقسیم شده است. مدل های اصلی سیاست جنایی عبارتند از مدل دولت- جامعه لیبرال، مدل دولت اقتدارگرا، مدل دولت اقتدارگرای فراگیر، و مدل های جامعوی که خود این دسته در برگیرنده مدل جامعه خودگردان و مدل آنارشیسم است.

در این اثر، بی آن که فصل مستقلی به بررسی مدل سیاست جنایی اسلام یا کشورهای اسلامی اختصاص یابد، در موارد متعددی سیاست جنایی اسلام از نوع مدل اقتدارگرای فراگیر (توتالیتار) برشمرده شده است. سیاست جنایی اقتدارگرای فراگیر به لحاظ ساختار ساده است و به لحاظ هدف تلاش می کند تا همه افراد جامعه را به طور کامل متجانس و یک پارچه ساخته و مفهوم جرم و کژروی را در هم ادغام کند. این مدل به لحاظ روش بر سرکوب کیفری تأکید کرده و این منطق را به کل شبکه کیفری تعمیم می دهد. در سیاست جنایی اقتدارگرای فراگیر، مفهوم جرم با بکارگیری روش های حقوقی گوناگون از جمله قیاس در امور کیفری و بی توجهی به اصل قانونی بودن جرم و مجازات، حذف فرض بی گناهی، استفاده از شکنجه برای گرفتن اقرار و حتا اعدام های بی محاکمه گسترش می یابد. در این مدل، نهاد قانونگذاری به شیوه های سیاسی، حقوقی و قضایی تضعیف شده و نوعی برتری تام برای قوه مجریه وجود دارد. افزون بر آن، وجود جامعه و نهادهای مدنی از جمله کانون های وکیلان یا منتفی بوده، یا هم در صورت وجود، بسان ابزاری در کنترل دولت نقشی سرکوب گرانه دارند.

سلطه تام از آن رهبر فره مند است که بر تمام نهادها -از جمله نهادهای قضایی- برتری دارد و در نتیجه اصل تفکیک قوا معنای روشنی ندارد.

استاد دلماس مارتی در مواردی که اسلام را با مدل اقتدارگرای فراگیر سازگار ارزیابی می کند، معمولاً به منابع درخور توجهی ارجاع نمی دهد. مهم تر این که، وی توضیح نمی دهد که آیا از اسلام همانند یک مکتب فکری سخن می گوید یا از اسلام به منزله واقعیتی که در برخی از کشورهای اسلامی به احکام و مقررات کیفری آن استناد می شود؟ و در صورت اخیر، مقصود وی کدام کشور یا کشورها است؟ این ابهام هم از نظرگاه روش شناسی تحقیق و هم به لحاظ نتیجه گیری، کاستی مهمی در اثر ارزشمند ایشان پدید آورده است.

بی تردید، تفسیر اقتدارگرایانه از آموزه های کیفری و سیاسی اسلام امکان پذیر است و در عمل نیز چنین تفسیری از آن ها صورت گرفته است. ولی، آموزه های اسلامی مرتبط با طرح ریزی یک مدل سیاست جنایی را به گونه ای دیگر نیز می توان فهم و تفسیر کرد. مدل دولت اسلامی به مدلی که بر رهبری فره مند و فراقانونی مبتنی باشد، منحصر نیست. تفسیرهای گونه گونی از نظریه دولت در اسلام وجود دارد که برخی از آنها به مدل دولت لیبرال نزدیک تر است تا به مدل توتالیتر. اصل عقلانی تفکیک قوا همچون تجربه ای بشری نه تنها با آموزه های اسلامی ناسازگار نیست، بلکه در متون دینی بر برخی از لوازم این اصل مانند استقلال دادرس و نهادهای قضایی تأکید شده است. نهاد امر به معروف و نهی از منکر -با فهم درست از آن- می تواند ترجمان شناسایی جامعه مدنی به منزله نهادهای واسط میان دولت و شهروندان باشد. اصل قانونی بودن جرم و مجازات در آموزه های اسلامی پذیرفته شده است. قطع نظر از بی توجهی های عملی به این اصل بنیادین، در آثار اسلامی از دیرباز نوشتگان تحقیقی پرمایه ای پیرامون این اصل شکل گرفته است. قواعد و مقررات مربوط به تعزیرات به هیچ روی بی توجهی به اصل قانونی بودن جرم را تجویز نمی کنند. نهاد تعزیرات و این که می توان برای ارتکاب اعمال حرام، کیفر پیش بینی کرد، بر خلاف پاره ای از برداشت های نادرست، هرگز به معنای آن نیست که دامنه جرم و "گناه یکی است. جرم انگاری، اصول و مبانی ویژه خود را دارد. به همین ترتیب، با وجود تأکید آموزه های اسلامی بر ترویج فضیلت و گسترش اخلاق مسئولیت، قلمرو جرم و "گناه یکسان نیست. امر به معروف و نهی از منکر نیز به معنای تجویز فشار و تحمیل یکسان زندگی کردن بر شهروندان نیست.

بدین سان، آموزه های اسلامی نه تنها مؤلفه ها و رکن های یک مدل اقتدارگرای فراگیر را تأیید نمی کنند، بلکه آن ها را نفی نیز می کنند. در نتیجه، قرار دادن مدل سیاست جنایی اسلام جزو مدل دولت اقتدارگرای فراگیر فاقد دلایل علمی است. درست این است که بگوییم می توان از مقررات سیاسی و کیفری اسلام تفسیر اقتدارگرایانه نیز داشت.

کتاب شناسی

- ۱- احمدی ابهری (سید محمد علی)؛ **اسلام و دفاع اجتماعی**؛ انتشارات دفتر تبلیغات اسلامی؛ ۱۳۷۷.
- ۲- اندرسون (نورمن)؛ **تحولات حقوقی جهان اسلام**؛ ترجمه فخرالدین اصغری و دیگران؛ ۱۳۷۶.
- ۳- براتعلی پور(مهدی)؛ **امام خمینی و جامعه مدنی**؛ انتشارات مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی؛ ۱۳۸۱.
- ۴- حائری یزدی (مهدی)؛ **حکمت و حکومت**؛ لندن؛ ۱۹۹۵.
- ۵- حسینی (سید محمد)؛ **رابطه مفهوم شرعی "گناه" و مفهوم حقوقی "جرم" و نسبت "تحریم" و "تجريم"**؛ علوم جنایی (مجموعه مقالات در تجلیل از دکتر محمد آشوری)؛ انتشارات سمت؛ ۱۳۸۳.
- ۶- ----؛ **سیاست جنایی در اسلام و جمهوری اسلامی ایران**؛ انتشارات سمت؛ ۱۳۸۳.
- ۷- داوید (رنه)؛ **نظام های بزرگ حقوقی معاصر**؛ ترجمه سید حسین صفایی و دیگران؛ انتشارات مرکز نشر دانشگاهی؛ بی تا.
- ۸- دلماس مارتی (می ری)؛ **نظام های بزرگ سیاست جنایی**؛ ترجمه علی حسین نجفی ابرند آبادی؛ انتشارات میزان؛ ۱۳۸۱.
- ۹- رضایی (حسن)؛ **ثابت و متغیر در نظام جزایی اسلام با تأکید بر نظام جزایی جمهوری اسلامی ایران**؛ پایان نامه دوره دکتری؛ دانشگاه تربیت مدرس؛ ۱۳۸۱.
- ۱۰- صادقی (محمدهادی)؛ **قضازدایی در اسلام**؛ مجله تخصصی دانشگاه علوم اسلامی رضوی، شماره ۱۶ و ۱۷؛ ۱۳۸۴.
- ۱۱- فیض (علیرضا)؛ **تطبیق در حقوق جزای عمومی اسلام**؛ انتشارات امیر کبیر؛ ۱۳۶۹.
- ۱۲- قادری (حاتم)؛ **اندیشه های سیاسی در قرن بیستم**؛ انتشارات سمت؛ ۱۳۸۳.
- ۱۳- کاتوزیان (ناصر)؛ **آزادی اندیشه و بیان**؛ انتشارات دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه تهران و برنامه مران سازمان ملل متحد، ۱۳۸۲.
- ۱۴- کدیور (محسن)؛ **حکومت ولایی**؛ انتشارات نی؛ بی تا.
- ۱۵- ----؛ **نظریه های دولت در فقه شیعه**؛ انتشارات نی؛ ۱۳۷۶.
- ۱۶- لازرژ (کریستین)؛ **درآمدی بر سیاست جنایی**؛ ترجمه علی حسین نجفی ابرندآبادی؛ انتشارات میزان؛ ۱۳۸۲.
- ۱۷- ----؛ **سیاست جنایی**؛ ترجمه علی حسین نجفی ابرندآبادی؛ انتشارات یلدا؛ ۱۳۷۵.
- ۱۸- محقق داماد (سید مصطفی)؛ **قواعد فقه بخش جزایی**؛ انتشارات مرکز نشر علوم اسلامی؛ ۱۳۸۱.
- ۱۹- معرفت (محمد هادی)؛ **بحثی در تعزیرات**؛ مجله کانون وکلای دادگستری؛ شماره ۱۴۷ و ۱۴۶؛ ۱۳۶۸.
- ۲۰- مهرپور (حسین)؛ **سرگذشت تعزیرات**؛ دیدگاههای جدید در مسائل حقوقی؛ انتشارات مؤسسه اطلاعات؛ ۱۳۷۲.

۲۱. نجفی ابرندآبادی (علی حسین)؛ **سیاست جنایی**؛ علوم جنایی (مجموعه مقالات)؛ جلد دوم؛ انتشارات سلسبیل؛ ۱۳۸۴.
- ۲۲- نوبهار (رحیم)؛ **ولایت مطلقه فقیه، فرا قانونی یا در چارچوب قانون؟**؛ (مجموعه مقالات کنگره امام خمینی و اندیشه حکومت اسلامی)؛ ۱۳۷۸.